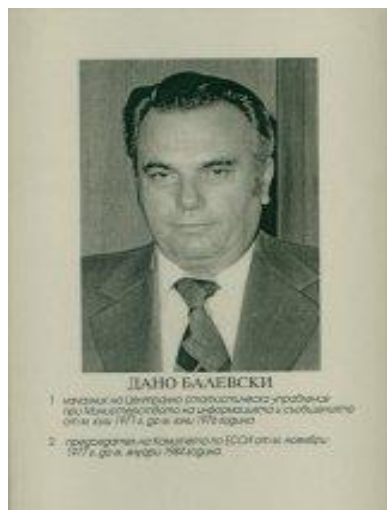

КРАТКИ СПОМЕНИ В ПАМЕТ НА ПРОФ. ДАНО БАЛЕВСКИ

*Богдан Богданов**

През 2021 г. се навършват 96 години от рождението на проф. Дано Балевски.

Роден е на 26 май 1925 г. в гр. Угърчин (Ловешки окръг). Получава средно образование в гр. Ловеч. Висшето си образование (1948 - 1952) завършва с отличен успех в Московския икономико-статистически институт (СССР) със специалност „Статистика“. След дипломирането си постъпва на работа в Централното статистическо управление (ЦСУ) като началник на отдел. През 1959 г. става заместник-председател, а от 1971 до 1976 г. е председател на ЦСУ. След преустройството на ЦСУ в Комитет по единна система за социална информация е назначен за негов председател от 1977 до 1984 година. Важен аспект от биографията на проф. Балевски е и неговата дейност като ръководител на катедра „Статистика“ във ВИИ „Карл Маркс“ (сега УНСС - София) от 1978 до 1995 година. Пенсионира се като заместник-председател на държавната статистика през 1991 година. След себе си оставя забележителен брой статии и книги, посветени на статистиката като теория и практика. Умира в гр. София на 11 март 1997 година.

Макар и така *сухо* представени, фактите от професионалния живот на този забележителен човек са красноречиво свидетелство и показват значимата следа, оставена от него в държавната статистика на България.

* Д-р, заместник-председател на Националния статистически институт; e-mail: BBogdanov@nsi.bg.

Тези факти са изложени в краткото биографично представяне на проф. Дано Балеvски с автор проф. Димитър Радилoв, което е публикувано в електронното издание на сп. „Статистика“ през 2020 година¹.

От портрета, поставен в Информационния коридор на НСИ, ни гледа самоувереното лице на проф. Дано Балеvски. Този портрет подчертава характера на човек, който не се съмнява в своите действия на лидер. В следващите редове на тези кратки спомени представям проф. Дано Балеvски не само като ръководител, общественик и учен, но също и като жив човек от плът и кръв, с житейски качества, преминаващи рамката на обичайното биографично повествование.

Личните спомени от моите служебни срещи с проф. Дано Балеvски остават в паметта ми особено релефни и до днес². В началото на 1981 г., с трудов стаж едва около четири години, бях назначен с неговия подпис за ръководител на мащабното и значимо за държавната статистика и за страната представително извадково изследване „Наблюдение на домакинските бюджети“³.

Следва да отбележа, че още от първите ни срещи отношението на проф. Балеvски към мен беше и си остана винаги изключително позитивно, дружелюбно и понякога дори бащинско. Това е причината да запомня думи и изречения, казани от него в немалко наши срещи през годините. От последните ни срещи изминаха 30 години. По-късно започнах да осъзнавам, че казаното от него в миналото е повлияло и е формирало у мен фрагмент от професионален ролеви модел за поведение, с който съм се съобразявал през всичките следващи години на работа в държавната статистика.

Това е причината сега да представя съвсем накратко житейските поуки, които получих от проф. Дано Балеvски през периода от 1981 до 1991 година. Тогава навлизах в нелеката и отговорна професия на статистик. Тези поуки бяха *пропити от духа на времето*, но въпреки това имаха своята значимост и най-важното - имаха своето отражение и в следващите години, когато старото тоталитарно общество отиде безвъзвратно в миналото. България след 1990 г. тръгна по нов път на развитие. Сега, в края на моя трудов път, представям накратко най-важните за мен поуки, които запомних при срещите с проф. Балеvски.

Първа житейска поука: *При назначаването на директори в държавната статистика се проверява дали те са в партийната банка кадри (номенклатурните списъци)*. Директорите през тези години трябваше задължително да бъдат членове на

¹ Статията на проф. Д. Радилoв „Проф. Дано Балеvски“ е публикувана в бр. 2 на сп. „Статистика“ през 2020 година.

² Малък откъс от моите спомени за проф. Дано Балеvски са публикувани в статията „Спомените на един статистик. Опит за биографично есе (част I)“, публикувана през 2020 г. в бр. 1 на сп. „Статистика“.

³ Това е най-старото извадково изследване, проведено в България за първи път през далечната 1925 година.

Българската комунистическа партия. Това беше основен критерий, за да се заеме постът директор. Правилото се прилагаше почти без изключение. Вероятно някъде са допускани изключения, въпреки че аз не съм бил свидетел на такива в държавната статистика. Това правило беше спазено, когато беше назначен поредният директор на дирекция „Демографска и социална статистика“ през далечната 1987 година. Очевидно проф. Балевски реши, че трябва да обясни тази особеност на държавното управление в тези години. Спомням си, че посрещнах неговите думи с известно учудване, тъй като бях наясно със съществуващите правила, въпреки че те не се афишираха официално.

Вероятно казаното тогава и сега е тривиално известно. Въпросът в днешните времена е какви са критериите за назначаване на лицата, заемащи ключови постове в управлението на държавните ведомства и агенции?! Считам, че най-често тези назначения също са партийни, а други остават обвити в непроницаема енигма. Както се казва, *нищо ново под слънцето*. Все пак следва да се отбележи, че една по-малка част от назначенията има своето обяснение и яснота, т.е. лицата, определени да достигнат командните висоти в обществото, притежават значими знания, компетентност и експертност, доказани в миналото.

По принцип мисля, че назначенията на експерти на командните висоти в различни сфери на обществото са изключително важен фрагмент за позитивното развитие на всяка страна. Обратното означава застой и регрес. Събитията в това отношение са неразривно свързани със същността на демокрацията в дадена страна.

Втора житейска поука: *Вие сте млади, не сте корумпирани⁴ и ще успеете!* Тези думи на проф. Балевски бяха казани за първи път при служебна среща с други експерти на статистиката. Нямам спомен за техния повод, но те останаха дълбоко врязани в моята памет. Тогава бях едновременно впечатлен и учуден. Не очаквах, че ще чуя такива думи от ортодоксален⁵ комунист и активен борец срещу фашизма в началото на 80-те години на миналия век. Наред с това понятието „корупция“ не беше ясно за голяма част от населението на страната или поне всеки имаше различна представа за него. Единственото нещо, което обединяваше разнопосочните мнения за корупцията, беше, че като явление тя беше характерна за хората, които имаха власт над останалите. Говоренето на висок глас за корупция по това време винаги носеше неприятни последици за този, който се опитваше да я коментира, обяснява или използва за критика към властта.

⁴ От латински: *corrumpo* - покварявам, развращавам, развалям.

⁵ Човек, който последователно се придържа към някакво учение.

Очевидно е, че мащабите на корупцията са пагубни за развитието на една страна, което е доказано от древността до наши дни⁶. Тривиална истина е, че лидерите и политиките, насочени срещу ограничаване на корупцията, са фундаментални за успешното развитие на всяка страна.

Трета житейска поука: *От преброяване се излиза или полковник, или покойник!* За първи път чух това никъде неписано правило през 1984 г. на работно съвещание след проведеното пробно преброяване в гр. Сливница, където участвах. Целта на съвещанието беше да се анализират резултатите при работата с разработения инструментариум за предстоящото преброяване на населението и жилищния фонд в България. Направен беше също и задълбочен анализ на организацията и плана за действие преди, по време и след преброяването. С други думи, тогава българската държавна статистика се подготвяше за преброяване, което се проведе успешно през 1985 година.

Отблизо и пряко получих добри познания за практическото приложение на инструментариума за преброяване именно по време на пробното преброяване. Това беше и моето първо участие на живо в преброяване, въпреки че беше пробно. След това участвах в още две преброявания през 1992 и 2001 г. като пълномощник в различни области на страната⁷.

Казаното тогава от проф. Балевски не забравих никога по две причини: на първо място, това беше мекият вариант на грубост, която се излъчваше от казаното за мащабно изследване, каквото е преброяването на населението и жилищния фонд в страната; на второ място, разбрах, че така може се дефинира и огромната отговорност на ръководителите в институцията, произтичаща от тази дейност на статистиката при подготовката, организацията и реализацията на преброяванията, които по правило се осъществяваха веднъж на десет години.

Четвърта житейска поука: *Казаната дума отлита, писаното слово остава!* Проф. Балевски определено беше човек на перото. Запомних го с неговия стремеж да документираща значими моменти от практиката на статистиката. Негова беше идеята за издаването на една забележителна книга за българската статистика - „100 години българска държавна статистика“⁸.

⁶ Историята показва, че Древният Рим пада под ударите на германските племена, като основната причина за това е широкомащабната корупция, разяждаща Римската империя по това време. От тези събития ни делат десетки столетия, но проблемът си остава.

⁷ Не съм участвал пряко в следващото преброяване на населението и жилищния фонд в България през 2011 година. Моят опит и знания не бяха използвани от тогавашния председател на НСИ по неизвестни за мен причини. В подготовката на предстоящото преброяване, което трябва да се проведе през 2021 г., също не участвам.

⁸ Под негово ръководство се издава забележителната публикация „100 години българска държавна статистика (1881 - 1981)“, 1984, издателство КЕССИ при Министерския съвет, София.

Проф. Дано Балеvски търсеше непрекъснато живата връзка между теория и практика. Значим факт в това отношение е, че той години наред съвместяваше постове на председател на държавната статистика и ръководител на катедра „Статистика“ във Висшия икономически институт „Карл Маркс“. Направеното от него през тези години може да се прочете в статиите и книгите, които остави след себе си⁹.

Пета житейска поука: *Най-страшното е никой да не те търси за нищо!* Горчивите думи на проф. Балеvски бяха изречени по определен повод, за който ще разкажа накратко. При една от нашите срещи, когато започнах да коментирам дейността си като началник на „Наблюдението на домакинските бюджети“, споменах за голямото натоварване, което трябваше да понесем аз и малкият колектив от методолози. С други думи, започнах да се оплаквам колко много работа има и колко много анкетьори ми се обаждат с въпроси всеки ден от всичките 28 ТСБ¹⁰ в страната. Проф. Балеvски ме изслуша търпеливо и ми каза: „Моето момче, нямаш никаква представа колко страшно е никой да не те търси за нищо. Телефонът не звъни. Никой не идва при теб и тогава се чувстваш абсолютно ненужен“. Очевидно е, че той вече беше преживял такива моменти в своя живот. Това си личеше от убедителния и дълбок глас, когато говореше. След това никога повече не се осмелих да споменавам пред него за многото работа, която трябваше да се свърши.

Трябва да отбележа, че така направеното подреждане на тези кратки житейски поуки съвсем не е по важност или приоритет. Считаю, че са еднакво важни и значими. Те формират един съществен аспект от моите представи за ролята на лидера, в които експлицитно е заложена отговорността на държавника. Определено може да се каже, че това са едни от знаковите, значими, позитивни и важни срещи в моя живот. Философски погледнато, такива срещи са доказателство за това как един човек с лидерски качества може да повлияе положително за развитието на други хора. Мога да добавя, че проф. Дано Балеvски беше ярка и позитивна личност. Това го нарежда сред бележитите строители на съвременната държавна статистика в България.

⁹ В края на своя мандат като заместник-председател на държавната статистика проф. Дано Балеvски написа книга със заглавие „Истината за развитието и използването на българската статистика в годините на командно-административната система“, излязла от печат непосредствено след промените през 1989 година. В нея той добре илюстрира развитието на държавната статистика в годините след Втората световна война. Публикацията е с обем около 70 страници и е издадена през 1990 г. от издателството и печатницата при ЦСУ в тираж 300 броя. Може да се каже, че това е опит за катарзис чрез безпощаден разказ за случващото се в държавната статистика в продължение на 45 години.

¹⁰ В тези години държавната статистика включваше 28 териториални статистически бюра, намиращи се в областните градове на страната.